

kar yol nedir? Bu sorunun cevabı, Filistinli mültecilerin sorunları için kurulan Birleşmiş Milletler Ajansı'nda uzun yıllar görev yapan John Davis'in şu çarpıcı tesbitinde bulunmaktadır: Dünya kamuoyu, hatta zaman içinde muhtemelen İsrail halkı siyonizmi mevcut çatışmanın ana sebebi olarak görme noktasına gelecek, böylece İsrail'in gerçekleştireceği de-siyonizasyon barışın nihai temeli olacaktır (*The Evasive Peace*, s. 112).

BİBLİYOGRAFYA :

A. Koestler, *Promise and Fulfilment*, London 1949, s. 4; T. Herzl, *The Diaries of Theodor Herzl* (trc. M. Lowenthal), New York 1962; a.mlf., *The Jewish State*, Toronto 1988; M. Rodinson, *Israel and the Arabs*, London 1968, s. 228; J. H. Davis, *The Evasive Peace: A Study of the Zionist-Arab Problem*, London 1968, s. 112; H. Cattán, *Palestine, the Arabs and Israel: The Search for Justice*, London 1970, s. 6-38, 128; G. Meir, *My Life*, London 1975, s. 46-47, 160-161, 188; D. Vital, *The Origins of Zionism*, Oxford 1975, s. 233-234, 260, 396; a.mlf., *Zionism: The Formative Years*, Oxford 1982, s. 11-12, 165; *The Arab-Israeli Conflict: Readings and Documents* (ed. J. N. Moore), Princeton 1977, s. 878-903; H. M. Sachar, *A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time*, New York 1979; E. T. Zureik, *The Palestinians in Israel: A Study in Internal Colonialism*, London 1979, s. 47; B. W. Tuchman, *Bible and Sword: How the British Came to Palestine?*, London 1982, s. 277, 313; L. Stein, *The Balfour Declaration*, Jerusalem-London 1983, s. 547-548; R. Garaudy, *The Case of Israel: A Study of Political Zionism*, London 1983, s. 6-7, 29-30, 69, 123; Edward Said, *Filistin Sorunu* (trc. Alev Alatlı), İstanbul 1985, s. 36, 148, 159; Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları* (1948-1988), Ankara, ts., s. 9-94; J. McCarthy, *The Population of Palestine*, New York 1990, s. 19-20, 26; A. Hourani, *A History of the Arab Peoples*, Cambridge 1991, s. 288-289, 323, 331-332, 358-359; M. Lütfullah Karaman, *Uluslararası İlişkiler Çıkamazında Filistin Sorunu*, İstanbul 1991; Mim Kemal Öke, *Siyonizmden Uygurluklar Çatışmasına Filistin Sorunu*, İstanbul 2002, s. 38, 421, 422; R. Halloum, *Belgelerle Filistin: Dün, Bugün, Yarın*, İstanbul, ts., s. 187; A. W. Kayyali, *Palestine: A Modern History*, London, ts., s. 13-14, 16, 19, 171; B. Kimmerling, *Politicide: Ariel Sharon's War Against the Palestinians*, London-New York 2003, s. 215; P. R. Kumaraswamy, *Historical Dictionary of the Arab-Israeli Conflict*, Lanham 2006; Ş. Tufan Buzpınar, "II. Abdülhamid Döneminin İlk Yıllarında Filistin'de Yahudi İskanı Girişimleri", *Türkiye Günlüğü*, sy. 30, Ankara 1994, s. 58-65; P. Anderson, "Scurrying Towards Bethlehem", *New Left Review*, sy. 10, London 2001, s. 5-30; Hasan Karaköse, "Yahudilerin Filistin'e Yerleşme Girişimleri ve Süleyman Fethi Bey'in Layihası (1911)", *Gazi Üniversitesi Kurşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, V/1, Kurşehir 2004, s. 43-57; Z. Y. Herschlag, "Israel", *Collier's Encyclopedia*, New York 1967, XIII, 324-332, 344-348; W. Ebenstein, "Zionism", *Grolier Universal Encyclopedia*, New York 1969, XX, 315-316; Davut Dursun, "İsrail", *DİA*, XXIII, 184-188; Sinan İlhan, "İsrail", a.e., XXIII, 189-191.

M. LÜTFULLAH KARAMAN

SLANE, William Mac-Guckin de (1801-1878)

İrlanda asıllı
Fransız şarkiyatçısı.

12 Ağustos 1801'de Belfast'ta doğdu. 1830 yıllarına doğru öğrenim için Paris'e gitti, Ecole des Langues Orientales'de okudu ve Silvestre de Sacy'in en parlak öğrencilerinden biri oldu. Fransız hükümeti tarafından 1843-1845 yıllarında Cezayir ve İstanbul'da görevlendirildi. Ardından Fransa'nın Afrika ordusunda mütercimlik yaptı ve başmütercimliğe yükseldi (1846). Légion d'Honneur nişanının "chevalier" (1846) ve "officier" (1852) pâyelerini aldı. Ordudaki görevinden ayrıldıktan sonra Paris'te Ecole des Langues Orientales'de yöneticilik yaptı, Arapça okuttu. Société Historique Algérienne'in kurucuları arasında yer alan Slane, ordudaki görevi ve Fransa'nın sömürge siyasetine sağlayacağı katkı sebebiyle Kuzey Afrika tarihine yakın ilgi duydu. Yaptığı tenkitli neşirler ve başta İbn Haldûn'un *Muḳaddime*'si ile İbn Hallikân'ın *Vefeyâtü'l-a'yân*'ı olmak üzere Arapça'dan yaptığı tercümelemlerle tanındı. *Muḳaddime*'yi Fransızca'ya çevirirken Pirizâde Mehmed Sâhib Efendi ve Cevdet Paşa tercümelerinden yararlanmasından Arapça yanında Türkçe de bildiği anlaşılmaktadır. Académie des Inscriptions et Belles-lettres, Conseil de la Société Asiatique de Paris, Académie Impériale des Sciences de Turin'in üyesi idi. 28 Mart 1872'de emekliye ayrıldı; 4 Ağustos 1878'de Passy'de (Paris) öldü.

Eserleri. Telifleri. 1. *Lettre à M. Hase sur les premières expédition des musulmans en Mauritanie* (Paris 1845). 2. *Lettre adressée d'Alger à M. Reinaud, président de l'Académie des inscriptions et belles-lettres* (Paris 1847). 3. *Vocabulaire destiné à fixer la transcription en français des noms de personnes et de lieux usités chez les indigènes d'Algérie* (Paris 1868). 4. *Catalogue de la Bibliothèque orientale de feu M. Jules Mohl* (Paris 1878). 5. *Catalogue des manuscrits arabes de la Bibliothèque nationale* (Paris 1883-1895).

Neşirleri. 1. İmruülkays b. Hucr, *Dîvân: Nûzhetü zevi'l-keys ve tuḥfetü'l-üdebâ' fi ḳaşâ'idî İmrî'lḳays* (Fransızca tercümeyle birlikte, Paris 1837). 2. Ebû'l-Fidâ, *Taḳvîmü'l-büldân: Géographie d'Abou-ulfeda* (I-II, Paris 1840, Joseph-Toussaint Reinaud ile birlikte). 3. Gustav L. Flügel, *Nüccümü'l-furḳân fi etrâfi'l-Ḳur'an: Con-*

cordantiae Corani Arabicae (Lipsiae 1842, 1878, J.-Toussaint Reinaud ve Julio de Mohl ile birlikte). 4. İbn Haldûn, *Kitâbü Târîhi'd-düvelî'il-İslâmiyye bi'l-Mağrib: Histoire des berbères et des dynasties musulmanes de l'Afrique septentrionale* (el-'İber'in Mağrib tarihine dair VI ve VII. ciltleri, I-II, Alger 1847-1851; Fransızca tercümesi, I-III, Paris 1852-1856; nşr. Mohand Oulhadj Lacey v.dğr., I-III, Alger 2001). 5. Ebû Ubeyd el-Bekrî, *al-Muğrib fi zikri bilâdi İfrîkiyye ve'l-Mağrib* (el-Mesâlik ve'l-memâlik'in Kuzey Afrika ile ilgili bölümü; Alger 1857, 1911). 6. İzzeddin İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (491-628/1098-1231 yılları arası olayları, bir grup şarkiyatçıyla birlikte, neşir ve Fransızca tercüme, *RHC Or.*, I [1872], s. 187-744; II/1 [1887], s. 1-180). 7. İzzeddin İbnü'l-Esîr, *Târîhu'd-devleti'l-Atâbekiyye fi'l-Mevşıl* (Haçlı seferleriyle ilgili bölümü, C. A. Barbier de Meynard'ın Fransızca tercümesiyle birlikte: "Histoire des atabegs de Mosoul", *RHC Or.*, II/2 [1876], s. 5-375). 8. Bahâeddin İbn Şeddâd, *Sîretü Şalâhiddîn* (Fransızca tercümesiyle birlikte: *RHC Or.*, III [1884], s. 3-370). 9. İbn Cübeyr, *Nebze min Riḥle-ti'bni Cübeyr / Extrait du voyage d'Ibn Djobeir* (*RHC Or.*, III [1884], s. 445-456). 10. Makrîzî, *el-Müntekâ min Aḥbâri Mısr li'bn Müyesser* (Haçlı seferleriyle ilgili bölümü, Fransızca tercümesiyle birlikte: *RHC Or.*, III [1884], s. 457-473).

Tercümeleri. 1. Ebû Ubeyd el-Bekrî, *Description de l'Afrique septentrionale* (el-Muğrib'in tercümesi; Paris 1859, 1913, 1965; Algiers 1910). 2. İbn Hallikân, *Ibn Khallikan's Biographical Dictionary* (*Vefeyâtü'l-a'yân*'ın tercümesi, I-IV, Paris 1842-1871; nşr. S. Moinul Haq, I-VII, Karachi 1961-1968). 3. İbn Battûta, *Voyage dans le Soudan* (*Riḥle*'nin Sudan'la ilgili bölümünün tercümesi, Paris 1843). 4. İbn Haldûn, "Autobiographie d'Ibn Khaldoun" (el-'İber'in son cildindeki müellifin otobiyografisi; *JA*, III [1844], s. 5-60, 187-210, 291-308, 325-353). 5. İbn Haldûn, *Les prolégomènes d'Ibn Khaldoun* (*Muḳaddime*'nin tercümesi, I-III, Paris 1862-1868, 1934-1938). Bu tercümedeki bazı hatalar R. Dozy (*JA*, XIV [1869], s. 133-218) ve A. Bombaci (*Annali dell'Istituto Universitario di Napoli*, Nuova Serie, III [1949], s. 439-472) tarafından düzeltilmiştir.

Bazı önemli makaleleri de şunlardır: "Choix des poésies les plus remarquables des anciens arabes" (*JA*, série 3, V/29 [1838], s. 445-479); "Histoire de la province d'Afrique et du Maghrib, traduite de l'arabe d'En-Noweiri" (a.g.e., série 3, XI [1841],

s. 97-135, 557-583; XII [1841], s. 441-483; XIII [1842], s. 49-64; Nüveyrî'nin *Nihâyetü'l-ereb*'inden); "Description de l'Afrique par Ibn-Haukal" (a.g.e., série 3, XIII [1842], s. 153-196, 209-258; İbn Havkal'in *el-Mesâlik ve'l-memâlik*'inden Kuzey Afrika ile ilgili bölüm); "Notice sur Codema et ses écrits" (a.g.e., série 5, XX [1862], s. 155-181; Kudâme b. Ca'fer'in *Kitâbü'l-Harâc*'ının özeti); "Résumé de l'histoire des croisades tiré des annales d'Abou'l-Fedâ" (RHC Or., I [1872], s. 2-165); "Autobiographie d'Abou'l-Fedâ extraite de sa chronique" (RHC Or., I [1872], s. 166-186).

BİBLİYOGRAFYA :

L. Şeyho, *el-Âdâbü'l-'Arabîyye fi'l-karni't-tâsi'* 'aşer, Beyrut 1910, II, 56; Serkîs, *Mu'cem*, I, 97, 99, 334, 472, 579, 903-904; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1958, I, 180-181; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 256; W. Behn, *Concise Biographical Companion to Index Islamicus: An International Who's Who in Islamic Studies from its Beginnings Down to the Twentieth Century*, Leiden 2004, III, 407; D. Reig, "L'orientalisme savant: de l'humanisme au politique", *Histoire de l'Islam et des musulmans en France du moyen âge à nos jours*, Paris 2006, s. 617; "Nécrologie: M. de Slane", *RAfr.*, XXII (1878), s. 473-474; *el-Kâmûsü'l-Islâmî*, III, 421.

RECEP ŞENTÜRK

SLAVONYA

Doğu Hırvatistan'da
Sava ve Drava nehirleri arasında
kalan tarihî bölge.

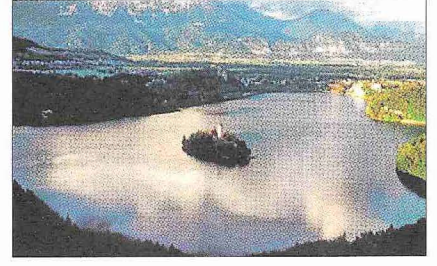
Hırvatistan'da Zagreb'in 100 km. doğusundan ülkenin doğu sınırlarına kadar uzanan bölgeyi kapsamakta olup kaynaklarda ve bazı araştırmalarda isim benzerliği sebebiyle Slovenya ile karıştırılır. Slavonya kelimesinin aslı Latince Sclavonia'dan gelir. Slavonya bölgesi Roma İmparatorluğu zamanında Pannonia eyaletine dahildi. Milâttan sonra VII. yüzyılda bağımsız bir devlet haline geldi ve 1091'den itibaren Macar hâkimiyetine girdi. XVI-XVIII. yüzyıllar arasında Osmanlı idaresinde kaldı.

Slavonya'da Osmanlı idaresi 1521'de Belgrad'ın fethinden sonra başladı ve 1552'de tamamlandı. Bölgenin doğu kısımları Buda ve Viyana'ya doğru yönelen Osmanlı gücünün ana dayanak noktası iken batı ve orta kısımları Semendire ve Bosna sancak beylerinin hareket alanını oluşturuyordu. Bölgedeki Osmanlı askerî gücü ve Türk nüfusu 1686-1688 arasında tedricen çekildi. Osmanlılar, 1102'de (1690-91) Slavonya bölgesinin Sava nehrinin kuzeyinde kalan güney kesimini yeniden aldılarsa da 1699'daki Karlofça Antlaşması ile Sava neh-

ri sınır kabul edilince burası tahliye edildi. Bölgede Osmanlı döneminin kalıntıları seyrek ve dağınıktır. Osmanlı izleri halk kültüründe ve mahallî dilde daha çok göze çarpar.

Osmanlı döneminde bölge, Ortaçağ'ın Macar-Slav ve erken modern çağın Balkan karakterli Slav-Ulahlar'a dayalı karışık bir geleneği barındırıyordu. Tarihî veriler bölgede vergi sisteminin XVII. yüzyıla kadar gevşek uygulandığına, zamanla müslüman nüfusun artışına paralel olarak vergilerin daha sistemleştigiğine işaret etmektedir. XVII. yüzyıla doğru güneyden bütün bölgeye yönelik yeni göç dalgası önemli değişimi de beraberinde getirdi. Nitekim 1580'lerde hristiyan köylerinin nüfusu dörtte bir nisbetinde artarken müslümanların yerleşmiş olduğu kasabalarda nüfus üçte iki nisbetinde çoğalmıştı. Osmanlı idaresinin mahiyeti ve içtimâî, siyasî gelişmeler üzerinde yapılan araştırmalar Osmanlı ilerleyişinin duraklaması sonucu bölgenin iki ana kısma ayrıldığını gösterir. Yaklaşık üçte birlik kısmı serhat bölgesi haline gelmiştir. Burada askerî garnizonlar vardır ve bölge geniş ölçüde Ortodoks Ulahlar, Katolik ve müslüman köylülerle desteklenmiştir. Bu kesimde bazı kasaba merkezleri de mevcuttur. Bu nüfusun statüsü, kasabalar hariç askerî hizmetli olarak gerçek askerî zümre ile normal reâyâ arasında bir konumdaydı. Ayrıca kasabalılar serhat bölgesinden olmadıkları halde kendilerini askerî statüde görüyordu. Bölgede daha büyük şehir ve kasabalarda yaşayan zeâmet sahiplerinin 988 (1580) tarihli tahrirlerde şehir kethüdâları adıyla yer aldıkları, bir yerleşim biriminin kasaba diye adlandırılması için herhangi bir sınırlama olmadığı, hatta uzun zaman camisi ve pazar yeri bulunmayan bazı yerlerin de kasaba olarak anıldığı görülmektedir.

Yaklaşık 1600 yıllardan itibaren bölgede herkesin silâh taşıyabildiği, sık sık asiye olaylarının vukua geldiği, Habsburglar'la çatışmaların günlük olaylar arasında yaşandığı bir hayat söz konusu idi. Bunda belki, belli bir düzeyde kültürel hayatı bulunan Pojega (Požega) şehri istisna teşkil ediyordu. Geri kalan üçte ikilik kısım zengin bir tarım bölgesiydi. Buradaki Osmanlı idaresi, Osmanlı Macaristanı'nda veya Balkanlar'da karşılaşılmayacak derecede yerleşmiş klasik unsurlar taşıyordu. Nitekim Ösek (Osijek / Eszék), İlok (Ujlak) ve Dimitrofc (Mitrovica) gibi kasabalarda büyük panayırılar kuruluyordu. Bölge üretim açısından çok yüksek değerlere sahip değildi.

Slavonya'nın turizm merkezlerinden olan Bled gölünden bir görünüş

Zira bölgedeki serhat nüfusu birçok sıkıntıyla karşı karşıya kalıyordu. Yine de vergilendirilmeyen sebze, meyve ve arıcılık ürünleri yüksek değerlere ulaşılıyordu. Vergi mükellefi olanlar ise daha çok kasabalarda oturan, tarım ve ticaretle uğraşanlardı. İçlerinde bazı hristiyanların da bulunduğu, çoğunluğunu müslümanların oluşturduğu bu kasabalılar genellikle şehre yakın köylerde tarım faaliyetlerini sürdürüyordu. Onların çoğu da askerî statüdeki seçkin kesime mensuptu.

Slavonya, Osmanlı idaresinden çıktıktan sonra Habsburglar'ın kontrolü altına girdi. 1848 ihtilâli sonrasında Habsburg denetimi arttı, ancak 1868'de tekrar Macarlar'a intikal etti. 1918'de Yugoslavya sınırlarına dahil edildi. 1991'de Hırvatistan bağımsızlığını ilân edince buna karşı çıkan doğu Sırplar'ı 1995'te Slavonya'nın hâkimiyetini ele geçirdilerse de bu uzun sürmedi ve 1998'de Hırvatistan ile birleşti. Slavonya yedi bölgeye ayrılmış olup nüfusu 781.454'tür (2001). En önemli şehri 114.616 (2001) nüfuslu, makine, doku, şeker, kibrit ve deri sanayinin gelişmiş olduğu Osijek'tir. Diğer önemli şehirler Slavonski Brod, Vinkovci, Vukovar, Šakovo, Pojega, Virovitica, Nova Gradiška, Slatina, Županja, Našice, Valpovo, Belišće'dir. Etrafında bulunan nehirler sayesinde verimli bir tarım alanına sahip bulunan bölge mısır, hububat, gıda endüstrisi, doğal gaz ve petrol sanayii bakımından gelişmiştir. Nüfus Hırvat ve Sırp yoğunluktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 516-524; VI, 172-189; VII, 141-154; I. Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, Zagreb 1997, tür.yer.; N. Moačanin, *Slavonija i Srijem u razdoblju Osmanske Vladine*, Zagreb 2001, tür.yer.; a.mlf., *Town and Country on the Middle Danube, 1526-1690*, Leiden 2006, tür.yer.; J. Šk. v.dğr., "Slavonija", *Enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb 1968, VII, 222-225.

NENAD MOAČANIN